

Toptalent begint bij ambitie

Over de ontwikkeling van filmtalent

Juni 2007

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

R.J. Schimmelpennincklaan 3
postbus 61243
2506 AE Den Haag
telefoon +31(0)70 310 66 86
fax +31(0)70 361 47 27
e-mail cultuur@cultuur.nl
www.cultuur.nl

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
dr. R. H. A. Plasterk
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

datum: 20 juni 2007
ons kenmerk: flm-2007.03927/1

onderwerp: Toptalent begint bij ambitie - over de ontwikkeling van filmtalent.
Advies Raad voor Cultuur

Geachte minister,

Cultureel burgerschap floreert bij vakmanschap en meesterschap, schreef de Raad voor Cultuur in zijn advies *Innoveren, participeren!* van jongstleden maart. 'De krachtigste bron voor de kwaliteit van de kunst- en cultuurbeoefening in Nederland en voor de toekomst van de verschillende disciplines is talent, inclusief de manier waarop dat wordt gekoesterd en geslepen tot goede kunstenaars en interessante cultuurdragers, die ook buiten de grenzen worden gewaardeerd.' In het advies dat hier voor u ligt, *Toptalent begint bij ambitie. Over de ontwikkeling van filmtalent*, werkt de Raad deze stelling uit voor film.

Aanleiding voor dit advies is de vraag aan de Raad van de voormalige staatssecretaris voor Cultuur en Media, mw. mr. M. van der Laan, in haar *Filmbrief* van maart 2006 (DK/BB/2006/15125), om 'een advies over talentontwikkeling en hoe een kwaliteitsverbetering op het gebied van scenario's is te realiseren'. De Raad heeft deze vraag ruim geïnterpreteerd, zodanig dat het advies betrekking heeft op meerdere disciplines en alle genres binnen de film, alsook op de crossovers met andere disciplines. Talent wordt daarbij onderscheiden in aanstormend, bewezen en toptalent, waarbij de laatste - dát talent dat zich internationaal kan meten - als horizon voor de eerste twee wordt gezien. Zeker bij een medium met een internationaal karakter moet talentontwikkeling uiteindelijk gericht zijn op een internationale toets.

In zijn analyse van de huidige stand van zaken signaleert de Raad dat in veel filmgenres zowel de ontwikkeling als de doorstroming van talent problematisch is. Er is weinig talent dat zich internationaal kan meten en daar waar dat talent wel bestaat,

zoals in de documentaire- en animatiesectoren, stagneert de verjonging en de vernieuwing waardoor op termijn de rol van Nederland op die terreinen aan betekenis verliest. Behalve (genre)specifieke ziet de Raad vier algemene oorzaken voor deze situatie: *onvoldoende focus op (top)talent; gebrekkige afstemming, verkokering en witte plekken in de opleidings- en scholingssituatie; onvoldoende aandacht voor verdieping en innovatie, en gebrek aan internationale oriëntatie.*

Om de ontwikkeling en doorstroming van (top)talent te versterken, doet de Raad verschillende aanbevelingen die tot een samenhangend talentontwikkelingsbeleid moeten leiden. Essentieel is daarbij het besef dat talentontwikkeling een kwestie is van samenhang, samenwerking en lange adem. Samengevat komen de aanbevelingen op het volgende neer:

1. *Formuleer ambities.* Het is zaak dat de sector gezamenlijk concrete ambities en doelstellingen formuleert voor (toptalent in) de verschillende genres, en dat vervolgens op basis van deze ambities programma's worden opgesteld om ze te realiseren. De Raad adviseert u tijdelijk een intendant aan te stellen om dit proces te regisseren en te coördineren.
2. *Verbeter de opleidings- en scholingssituatie.* De Raad ondersteunt de plannen van de Nederlandse Film en Televisie Academie voor een masteropleiding film. Daarnaast adviseert de Raad u om alle met publiek geld gefinancierde initiatieven op het terrein van postacademische of professionele scholing en coaching te bundelen in één (coördinerende) instelling, te weten het Binger Filmlab (voorheen Maurits Binger Film Instituut). Het Binger Filmlab dient hiertoe de opdracht en de middelen te krijgen. Tevens beveelt de Raad aan dat u zo spoedig mogelijk opdracht geeft tot een onafhankelijk onderzoek naar de situatie van de animatiesector in het algemeen en het (kunstvak)opleidingsaanbod voor animatie in het bijzonder.
3. *Stimuleer vernieuwing en experiment.* Er dient, ook uwerzijds, meer geïnvesteerd te worden in research & development van nieuwe vormen binnen de bestaande filmgenres en crossovers met nieuwe media. Om talent, durf en ondernemerschap te stimuleren zijn tevens aanpassingen nodig in de subsidiesystematiek. De Raad adviseert u de fondsen daartoe de ruimte te geven.
4. *Geef talent kansen, zorg voor doorstroming en creër ruimte voor excellentie.* Voor aanstormend talent dienen in samenspraak met de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) behalve voor speelfilm ook voor kinderfilm, documentaire, animatie en crossovers zogenoemde kweekvijvertrajecten te worden ontwikkeld. Om talent dat zich al bewezen heeft meer kansen te geven om films te maken, adviseert de Raad u de fondsen de ruimte te geven hun subsidiebeleid aan te scherpen ('meer voor minder') en er bij de NPO op aan te dringen dat deze zich als opdrachtgever en financier committeert aan een betere doorstorming van bewezen talent. Ten behoeve van (aanstaand) toptalent bepleit de Raad ruimte voor excellentie in de vorm van een prestigieus vrijplaats- of artist in residenceprogramma en een al even select beurzenprogramma voor toptalent dat zich in het buitenland verder wil ontwikkelen.

5. *Vergroot de zichtbaarheid van (top)talent.* Behalve genoemde vrijplaatsen en beurzen en de koppeling van prijzen en opdrachten aan de gezamenlijk geformuleerde ambities, adviseert de Raad u fondsen de mogelijkheid te geven gezichtsbepalende intendanten aan te stellen voor alle genres.

6. *Verbeter de internationale aansluiting.* De Raad adviseert de fondsen de opdracht te geven hun subsidiebeleid zodanig aan te scherpen dat het de internationale oriëntatie versterkt van alle betrokkenen, inclusief participerende omroepen. Daarnaast bepleit de Raad een (verdere) verhoging van het budget voor internationale coproducties en het formuleren van de ondersteuning van toptalent als uitgangs- en speerpunt van het internationale (promotie)beleid.

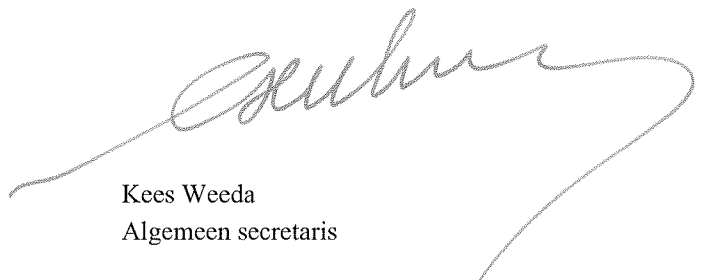
Een doeltreffend talentstimuleringsbeleid vraagt in de eerste plaats om een mentaliteitsomslag in de sector, waarbij men de moed moet hebben om prioriteiten te stellen en scherpe keuzes te maken. Maar het vraagt tevens om actieve betrokkenheid van de Nederlandse Publieke Omroep en uw bereidheid om die betrokkenheid te onderstrepen in uw afspraken met de NPO. Tot slot hangt het succes van talentstimuleringsbeleid ook af van uw bereidheid om in dat beleid te investeren. Ofschoon de meeste aanbevelingen van de Raad te financieren zijn door herschikking of concentratie van bestaande middelen, is op een aantal punten een extra investering uwerzijds onontbeerlijk. Alleen dan kan filmtalent gekoesterd en geslepen worden tot interessante cultuurdragers die ook buiten de grenzen worden gewaardeerd.

Dit advies werd voorbereid door de commissie Film van de Raad, bestaande uit dhr. P. van Mil (voorzitter), dhr. B. Felix, mw. L.Petit, en dhr. W. Oosterhuis.

Hoogachtend

Els Swaab
Voorzitter

Kees Weeda
Algemeen secretaris

Inhoud

1.	Inleiding	1
2.	Stand van zaken	3
3.	Aanbevelingen voor een samenhangend beleid	7
4.	Conclusie	12

Bijlage

Deelnemers aan voorbereidende gesprekken

1. Inleiding

In de *Filmbrief* van maart 2006 vraagt de toenmalige staatssecretaris Cultuur en Media de Raad voor Cultuur ‘om een advies over talentontwikkeling en hoe een kwaliteitsverbetering op het gebied van scenario’s is te realiseren’. Uit de brief wordt duidelijk dat deze vraag ingegeven is door zorg over de aard van de betrokkenheid van het Nederlands Fonds voor de Film bij talent- en scenario-ontwikkeling. Naar de mening van de staatssecretaris is het niet aan het fonds, maar aan producenten om talent op te sporen en scenarioschrijvers en filmmakers van de gewenste professionele begeleiding te voorzien. De bewindspersoon suggereert dat daarbij ook een rol zou kunnen zijn weggelegd voor andere instellingen binnen de filmwereld, zoals opleidingen, werkplaatsen en het toekomstige sectorinstituut. Aan de Raad het verzoek deze suggesties bij zijn advisering te betrekken.

Vraagstelling

Ofschoon de *Filmbrief* de vraag naar talentontwikkeling plaatst in de context van (de kwaliteit van) het filmscenario, heeft de Raad de vraagstelling verruimd. De gebrekkige ontwikkeling van talent speelt namelijk niet alleen op het terrein van het scenario en de speelfilm, maar eveneens op dat van andere filmgenres. Ook de ontwikkeling dat er steeds meer kruisbestuivingen tussen genres plaatsvinden, vraagt om een geïntegreerde benadering. Vandaar dat dit advies zich behalve op speelfilm ook richt op kinderfilm, documentaire, animatie en experimentele film en op de crossovers met andere disciplines. Bovendien gaat het niet alleen om het ontwikkelen maar tevens om het ontplooiën en doorstromen van talent. De vraag die de Raad in dit advies beantwoordt valt derhalve in twee hoofdvragen uiteen:

- 1. In hoeverre voldoen het huidige beleid en de huidige praktijken ten aanzien van de ontwikkeling en doorstroming van filmtalent?*
- 2. Welke beleidsmaatregelen kunnen worden geformuleerd, in het kader van een samenhangend beleid, om de ontwikkeling en doorstroming van filmtalent in de verschillende genres te bevorderen?*

Talent kent drie, geschakelde, vormen: aanstormend talent, bewezen talent en toptalent. Daarbij geldt de laatste – het toptalent, gedefinieerd als dát talent dat zich internationaal kan meten – als horizon voor de eerste twee. Zeker bij een medium dat van nature internationaal van karakter is, moet talentontwikkeling uiteindelijk gericht zijn op een internationale toets.

Hoe talent vorm krijgt loopt van genre tot genre uiteen, doordat het samenhangt met de traditie en de ambities van de onderscheiden genres. De ambitie van het talent is de ambitie van het genre, en omgekeerd. Bovendien is eigen aan de hybride natuur van het medium film dat (top)talent niet alleen in het artistieke, maar ook in het commerciële domein nagestreefd moet worden.

Dit advies gaat niet in op de ontwikkeling van amateurtalent en de doorstroming ervan richting het kunstvakonderwijs of de professionele beroepspraktijk. Gezien de

vraag van de staatssecretaris valt dat buiten het bestek van dit advies. Dat wil uiteraard niet zeggen dat het onderwerp niet relevant is, zeker gezien de digitale ontwikkelingen die het filmmaken, meer dan ooit, binnen ieders bereik brengen. Ook de kansen van amateurtalent zijn echter gebaat bij goede zorg voor professioneel (top)talent, in zoverre een betere ontwikkeling, doorstroming en zichtbaarheid van dat talent een aanzuigende en stimulerende werking heeft op talent dat zich (nog) elders bevindt.

Context van de advisering

Het perspectief op talent en talentontwikkeling dat in dit advies wordt voorgesteld bouwt voort op de analyse van, en visie op de filmsector die de Raad in eerdere advisering heeft uitgewerkt. Een van de belangrijkste constatering betref de noodzaak het filmklimaat te versterken door het vergroten van de zichtbaarheid en het imago van film (door het belang van film- en media-educatie te benadrukken en deze en andere ondersteuningsfuncties te bundelen in één nationaal film- of sectorinstituut). Een andere belangrijk aspect in de advisering betref de aansluiting van beleid en praktijk op de veranderende wereld waarin de film figureert. In een gemedialiseerde wereld waarin beeldcultuur steeds dominanter wordt, is een vitale filmsector van essentieel belang voor de culturele ontwikkeling. Aangezien de beeldcultuur in belangrijke mate steunt op de filmcultuur, kan film een bron van en impuls voor vernieuwing van die beeldcultuur zijn. Filmmakers kunnen reflecteren op de waaier aan audiovisuele beelden die ons omringen en kunnen daar andere beelden en audiovisuele verhalen over onszelf en onze wereld naast of tegenover zetten. Dat het medium film bovendien toegankelijk en populair is, versterkt het maatschappelijk belang. In de Agenda Film van het meest recente advies van de Raad - *Innoveren, participeren! Advies agenda cultuurbeleid en culturele basisinfrastructuur* (maart 2007) - constateerde de Raad tevens dat de voortschrijdende digitalisering en medialisering de filmsector dwingt tot het ontwikkelen van en experimenteren met nieuwe vormen van het maken, financieren, produceren, distribueren en vertonen van films. De luiken moeten open. De sector en het beleid moeten vooral inzetten op afname, internationalisering, vernieuwing en crossovers. Het spreekt vanzelf dat ook het toekomstig beleid ten aanzien van (top)talent langs deze lijn moet worden vormgegeven.

Vorbereiding en opzet van het advies

Ter voorbereiding van het advies heeft de Raad informatie verzameld en geanalyseerd, verschillende informatieve gesprekken gevoerd en tot slot een expertmeeting georganiseerd met betrokkenen in het veld om zijn bevindingen te toetsen. In de bijlage treft u de namen aan van de personen en instanties die op deze manier zijn betrokken bij de advisering.

Het advies zelf valt in twee delen uiteen: een beschrijving van de stand van zaken – per genre en in algemene zin – en een uitwerking van noodzakelijke

(beleids)impulsen om de ontwikkeling en doorstroming van toptalent in de filmsector te bevorderen.

2. Stand van zaken

In veel filmgenres is zowel de ontwikkeling als de doorstroming van talent problematisch. Er is weinig talent dat zich internationaal kan meten en daar waar dat talent wel bestaat, zoals in de documentaire- en animatiesectoren, stagneert de verjonging en de vernieuwing waardoor op termijn de rol van Nederland op die terreinen aan betekenis verliest. De redenen hiervoor zijn deels van specifieke, deels van algemene aard.

Observaties per genre

Speelfilm

Dankzij beleidsimpulsen van het Nederlands Fonds voor de Film en de samenwerking tussen dat fonds, het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties en de Publieke Omroep in kweekvijverprojecten als De Oversteek, zit de artistieke speelfilm in de lift. Een aantal regie- en scenariotalenten heeft kansen gekregen zich verder te ontwikkelen, en een enkele korte of lange film haalt de (bij)programma's van de festivals van Cannes of Berlijn. Nochtans kan de Nederlandse artistieke film zich kwalitatief nog niet meten met het internationale aanbod, onder meer doordat de doorstroming voor makers problematisch is. De commerciële of publieksfilm doet het in Nederland redelijk goed, maar kent een gebrekkige diversiteit terwijl ook de kwaliteit, zowel inhoudelijk als artistiek, nog te wensen over laat. Doorgroeimogelijkheden voor commercieel regie- en scenariotalent zijn beperkt en uitwisseling met het buitenland vindt weinig plaats. Daarnaast maakt de vrij strikte scheiding die in Nederland bestaat tussen commercie en cultuur het lastig voor talent om heen en weer te bewegen tussen publieksfilm en artistieke film.

Aan de situatie van de kinderspeelfilm – de artistieke film die zich richt op specifieke leeftijdsgroepen en zich daarin onderscheidt van de populaire familiefilm – heeft de Raad eerder een apart advies gewijd, *Kinderspeelfilm. Naar een volwassen beleid* (april 2006). In het kader van toptalentontwikkeling is van belang te constateren dat Nederlandse kinderspeelfilms het internationaal goed doen, maar dat er zeer weinig aanbod is en (dus) weinig continuïteit. Door de verschuiving in het beleid van de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) als gevolg van de concurrentie met commerciële kindersenders, gaat bovendien de (talent)stimulerende en internationaal erkende rol verloren die de omroep lang speelde op het terrein van de kinderspeelfilm.

Documentaire

De Nederlandse documentaire kent een lange en internationaal succesvolle traditie. Er wordt echter geteerd op oude roem en bekende concepten. Vernieuwing en verjonging vinden nauwelijks plaats – deels vanwege een onzeker wordende afzetmarkt bij de publieke omroep, deels door de beperkte definitie die door fondsen, festivals en omroepen gehanteerd wordt (de ‘creatieve documentaire’), en deels door de subsidiesystematiek die de fondsen kennen, en die het bijvoorbeeld buitengewoon moeilijk maakt subsidies te verlenen aan projecten die al in gang zijn gezet. Ook heeft de documentairesector zowel inhoudelijk als financieel weinig oog voor internationale ontwikkelingen.

Animatiefilm

De Nederlandse animatiefilm scoort in internationaal opzicht hoog, maar deze roem betreft vooral de zogenoemde auteursanimatie (de korte autonome animatiefilm). Vernieuwing en verbreding van het genre als zodanig krijgen echter onvoldoende kans en onvoldoende zichtbaarheid. Dat de Nederlandse animatiesector nauwelijks profijt kan trekken van het feit dat het genre wereldwijd in opkomst is en doordringt in vrijwel alle film- en bewegend beeldvormen, heeft behalve met een focus op de klassieke auteursanimatie te maken met de opleidings situatie. Er zijn maar weinig opleidingsmogelijkheden en geen van de opleidingen leidt op tot animatieregisseur. Daarnaast is ook het uiterst beperkte budget dat beschikbaar is voor animatie bij het Nederlands Fonds voor de Film debet aan de stagnatie en de desinteresse bij de Publieke Omroep, die wel buitenlandse animatieseries aankoopt maar geen series in eigen land wil laten produceren. Het geringe beroepsperspectief jaagt menig jong animatietalent naar de louter commerciële sector of naar het buitenland.

Experimentele film

De Nederlandse experimentele film kent veel talent, oud en jong. Dit talent kan de internationale concurrentie aan, zeker op het vlak van de klassieke avantgarde. Experimenten met of op het terrein van nieuwe media staan echter op een laag pitje, zoals er ook onvoldoende kwaliteit is op het gebied van inhoud en vertelling. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat de meeste experimentele filmmakers een kunstacademie-achtergrond hebben en dat, omgekeerd, de Nederlandse Film en Televisie Academie, vanwege haar focus op narrativiteit, weinig oog heeft voor de experimentele film. De brug tussen de experimentele en de verhalende film (zowel fictie als documentaire) wordt daardoor slecht geslagen. Ofschoon het belang van het genre ligt in onderzoek en ontwikkeling van filmische vormen en er derhalve een stimulerende invloed vanuit zou moeten gaan op makers die zich elders in het filmveld ophouden, neemt de experimentele film toch een geïsoleerde positie in. Gezien de aard van het genre is de afzetmarkt beperkt – de films vinden hun publiek vooral op internationale filmfestivals – waardoor het zelfs voor toptalent onmogelijk is om van zijn kunst te leven.

Crossovers

Evenals bij animatie is het genre van de crossovers – die producten die de grenzen overschrijden tussen filmgenres en nieuwe media – wereldwijd in opkomst en zijn er in potentie veel mogelijkheden voor talent. In tegenstelling tot animatie echter heeft dit genre nog geen eigen traditie – al zijn er voorlopers, bijvoorbeeld op het terrein van de documentaire of het Nederlands grafisch ontwerp. Opleidingen zijn er wel, maar deze concentreren zich op de toegepaste kant van de nieuwe media. Ook het talent op dit vlak is vooral actief in de toegepaste industrie; tussen cultuur en commercie bestaat ook op dit terrein een grote kloof. Het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties heeft met zijn Stifo@Sandberginitiatief laten zien dat crossovers bij uitstek geschikt zijn voor genres om zich te vernieuwen en om talent van buiten de film binnen te halen.

Algemene observaties

Onvoldoende focus op (top)talent

De sector als geheel laat weinig ambitie, daadkracht en samenwerking zien waar het gaat om het kweken van (top)talent. Mede vanwege de dubbelheid die inherent is aan filmbeleid (cultuurbeleid én industriebeleid) wordt niet ondubbelzinnig gekozen voor toptalent. Omwille van bijvoorbeeld bedrijfscontinuïteit krijgt middelmaat, zowel waar regisseurs en scenaristen als producenten betreft, meer ruimte dan voor het stimuleren van (top)talent wenselijk is.

Gebrekkige afstemming, verkokering en witte plekken in de opleidings- en scholingssituatie

De afstemming tussen de verschillende (kunst)vakopleidingen in de av-sector – behalve de Nederlandse Film en Televisie Academie leiden ook de Rietveld Academie, de HKU, de Academie St. Joost en de Willem de Koningacademie filmmakers op – is onduidelijk en de samenwerking beperkt. Waar het gaat om postacademische scholings- en begeleidings- of coachingsmogelijkheden is sprake van versnippering en verkokering. Met overheidsgeld zijn op dit terrein, los van elkaar, zowel de twee werkplaatsen actief die de sector kent – het Binger Filmlab en de werkplaats van het Nederlands Instituut voor Animatiefilm (NIAf) – als de fondsen die elk stimuleringsprogramma's ontwikkelen en coaching aanbieden. Ofschoon coaching en begeleiding, zoals ook de *Filmbrief* aangeeft, tot de standaarduitrusting van de (creatieve) producent zouden moeten behoren, is dat amper het geval – reden waarom de intendanten bij het Nederlands Fonds voor de Film ook de coaching van talent voor hun rekening nemen. De opleiding (in alle genres) van producenten als creatieve coach is derhalve nog een witte plek in de opleidings- en scholingssituatie. Instrumenten voor professionele verdieping en begeleiding zijn eveneens ontoereikend waar het de documentaire, de verhalende animatie, de crossovers en de experimentele film betreft.

Onvoldoende aandacht voor verdieping en innovatie

Zoals de Raad aangaf in de Agenda Film van zijn advies *Innoveren, participeren!* is er zowel op de opleidingen als daarbuiten minder aandacht dan gewenst voor reflectie, inhoudelijke verdieping en innovatie van genres en vormen. Een duidelijke focus op research & development (r&d) en op reflectie is eens te meer noodzakelijk nu technologische en maatschappelijke ontwikkelingen film en de filmketen zo ingrijpend beïnvloeden. Inzoverre r&d plaatsvindt, gebeurt dat aan de randen van het filmspectrum (bijvoorbeeld bij de experimentele film) en dringen de resultaten ervan niet of nauwelijks door tot de andere filmgenres, laat staan dat deze genres hun eigen onderzoek en ontwikkeling organiseren.

Gebrek aan internationale oriëntatie

De filmsector is, zoals eveneens in eerdere adviezen is geconstateerd, weinig intrinsiek geïnteresseerd in dat wat er buiten de landsgrenzen gebeurt. Internationale ontwikkelingen worden niet vanzelfsprekend bijgehouden. Zelfs internationale evenementen tijdens de verschillende filmfestivals in Nederland worden nauwelijks door makers van eigen bodem bezocht. Ook stellen opdrachtgevers (producenten of de omroep) er onvoldoende eer in hun films ook internationaal te presenteren en te promoten. Deze naar binnen gekeerde houding wordt mede in stand gehouden door het Nederlandse subsidie- en financieringssysteem dat makers en producenten zelden dwingt hun heil ook buiten Nederland te zoeken.

Remmende werking subsidie- en financieringssystematiek

De ontwikkeling van filmtalent dat internationaal meetelt, wordt bemoeilijkt door de (tamelijk unieke) subsidie- en financieringssystematiek die Nederland kent, met het naast elkaar bestaan van verschillende fondsen en de grote afhankelijkheid van de sector van de publieke omroep als opdrachtgever en financier. Door de onvermijdelijke en tijdrovende 'stapelings van subsidies' worden filmplannen naar de uiteenlopende criteria van de verschillende subsidiegevers toegeschreven, hetgeen de kwaliteit en urgentie van een project niet altijd ten goede komt. Ook specifieke subsidievoorwaarden bemoeilijken inventiviteit en ondernemerschap, zoals de voorwaarde dat subsidie formeel niet kan worden aangevraagd tijdens de uitvoering van een project, terwijl een internationale oriëntatie niet altijd geholpen wordt door de eis van wederkerigheid die vaak aan internationale coproducties wordt gesteld. Daarnaast kunnen schotten tussen budgetten de flexibiliteit in subsidieverstrekking beperken en kan de beoordelingssystematiek van de fondsen en de besluitvormingscriteria van de publieke omroep leiden tot een voorkeur voor risicomijdende producties. Voor de publieke omroep geldt bovendien dat het ontwikkelen en ondersteunen van internationaal toptalent geen prioriteit heeft. Omgekeerd zien makers en producenten subsidie soms te veel als recht in plaats van als stimulans of steun.

3. Aanbevelingen voor een samenhangend beleid

Om de ontwikkeling en doorstroming van toptalent in de filmsector te verbeteren is het zaak het beleid en de praktijk op een aantal punten te wijzigen. De Raad doet daarvoor een aantal aanbevelingen. Deze zijn deels aan de rijksoverheid en deels aan de sector gericht. Voor alles moet worden vastgesteld dat talentontwikkeling een kwestie is van samenhang, samenwerking en lange adem. Talent heeft de tijd nodig om te rijpen. Een gestructureerde aanpak van talentontwikkeling heeft tijd nodig om zich te bewijzen en te bekliven.

a. *Formuleer ambities*

De ambitie van het talent is de ambitie van het genre, en omgekeerd. Talenten realiseren de ambities van het genre; het genre ambieert de potentie van zijn talenten. Om een samenhangend talentontwikkelingsbeleid te creëren is het dan ook allereerst zaak dat alle betrokkenen in de sector gezamenlijk concrete ambities en doelstellingen formuleren voor (toptalent in) de verschillende genres. Deze zijn voor elk van de genres anders. Zo kunnen de ambities op het terrein van de animatie betrekking hebben op het jaarlijks realiseren van een aantal lange animatiefilms of series, op een Oscar eens in de vijf jaar, of op het ontwikkelen van cultureel en educatief interessante computergames. Waar het de commerciële speelfilm betreft kan het doel zijn het auteurschap in de commerciële speelfilm te versterken of het produceren van films met een grote maatschappelijke impact, of beide. Aan de hand van helder geformuleerde ambities kan vervolgens per genre het beleid uitgestippeld worden om die doelen in de praktijk te realiseren en kan afstemming plaatsvinden tussen de verschillende betrokken instanties (van opleidingen tot producenten, fondsen, publieke omroep en het toekomstig sectorinstituut). Een dergelijke werkwijze is vergelijkbaar met de manier waarop in de sportwereld het NOC-NSF te werk gaat. Men stelt internationale ambities vast, maakt daarin keuzes (geen Olympische medailles voor skieën, maar wel voor zwemmen of hockey) en verbindt er financiële middelen aan. Vervolgens wordt door de afzonderlijke sportbonden beleid uitgestippeld en uitgevoerd om die gedifferentieerde doelen te bereiken. Het grote voordeel van een dergelijke aanpak is dat het (top)talentontwikkeling systematisch, expliciteerbaar en meetbaar maakt. Omdat de effectiviteit van het gevoerde beleid te allen tijden kan worden beoordeeld, kan het beleid ook waar nodig tussentijds worden bijgestuurd.

Dergelijk beleid komt uiteraard niet vanzelf tot stand maar behoeft coördinatie of regie. De Raad adviseert de rijksoverheid derhalve voor maximaal twee jaar een 'intendant' aan te stellen wiens opdracht het is het gezamenlijk formuleren van ambities te coördineren en de regie te voeren over het opstellen van programma's om deze te realiseren. De intendant heeft kennis van het veld en de sector zonder zelf belanghebbend te zijn; hij staat tussen en boven de partijen, weet deze aan zich te binden en is behalve voor het veld ook voor de Publieke Omroep en de overheid een goede gesprekspartner. De intendant krijgt van de overheid een opdracht en een

werkbudget mee en wordt facilitair ondersteund door bijvoorbeeld het toekomstig sectorinstituut.

Eenmaal geformuleerde ambities en uitvoeringsprogramma's moeten voor langere tijd (acht tot tien jaar) worden vastgelegd. Relevante partijen – opleidingen, werkplaatsen, fondsen, Publieke Omroep – dienen zich daaraan te commiteren – bijvoorbeeld in de vorm van een contract of een gezamenlijk meerjarenbeleidsplan. Aan de overheid de taak om de financiering of subsidiëring hierop te enten en de uitvoering of voortgang van de uitvoeringsprogramma's te (laten) toetsen.

Dit advies zou in feite met deze ene aanbeveling kunnen volstaan. Pas met het formuleren van de onderscheiden ambities en de eventuele prioritering daarbinnen worden immers de beleidsmatige en praktische consequenties duidelijk. Nochtans is er een aantal additionele maatregelen nodig om talent te kweken en de doorstroming te verbeteren. Deze maatregelen hangen met elkaar samen. Ze veronderstellen en versterken elkaar.

b. Verbeter de opleidings- en scholingssituatie

Er is meer aandacht gewenst voor onderlinge afstemming en samenwerking tussen de Nederlandse Film en Televisie Academie (NFTA) en de andere kunstvakopleidingen waar film onderwezen wordt. Langs de lijnen van de geformuleerde ambities en als onderdeel van de werkzaamheden van de eerder genoemde intendant, zouden afspraken gemaakt moeten worden over specialisaties en (kennis)uitwisseling. Bij de NFTA zou daarnaast meer ruimte moeten worden gecreëerd voor reflectie, eigenzinnigheid en vernieuwing. Ook de inhoudelijke coachingskwaliteiten van aanstaande producenten verdienen meer aandacht, evenals de genres die nu weinig ruimte krijgen (kinderfilm, experimentele film, animatiefilm en crossovers).

Het streven naar toptalent is zeer gediend met de plannen van de NFTA om een masteropleiding film te starten. Zeker als deze opleiding, zoals gepland, tussen de verschillende (film)opleidingen in komt te staan en derhalve niet alleen openstaat voor de meest getalenteerde filmacademiestudenten maar evenzeer voor talent dat van andere opleidingen komt. Dat de masteropleiding bovendien internationaal georiënteerd zal zijn, contact onderhoudt met relevante universitaire opleidingen en maatwerk biedt, dient evenzeer de ontwikkeling van talent.

Om de internationale positie van de Nederlandse animatiefilm veilig te stellen en de potentie die in het genre schuilt ook in Nederland te realiseren, moet de rijksoverheid op zo kort mogelijke termijn opdracht geven tot een onafhankelijk onderzoek naar de situatie en potentie van de animatiesector in het algemeen en het (kunstvak)opleidingsaanbod voor animatie in het bijzonder. De Raad heeft hier al in 2003 op aangedrongen (in het zogenoemde *Vooradvies*); aansluiting kan gezocht bij

onderzoeksvormen die in de animatiesector zelf bestaan. Dit onderzoek moet voor eind 2007 zijn afgerond. Het is denkbaar dat de conclusies van het onderzoek aanleiding geven tot een grondige herziening van het animatieonderwijs.

In de Agenda Film van het advies *Innoveren, participeren!* heeft de Raad geconstateerd dat, mede dankzij de voortschrijdende digitalisering, de grenzen tussen filmgenres steeds verder vervagen en dat de toekomst van het filmmaken voor een belangrijk deel ligt in kruisbestuivingen tussen genres onderling en in crossovers met andere media. Om die kruisbestuivingen mogelijk te maken en om verkokering en versnippering tegen te gaan, stelt de Raad voor om alle, met publiek geld gefinancierde, initiatieven op het terrein van postacademiale scholing en begeleiding te bundelen in één (coördinerende) instelling. In de visie van de Raad krijgt het Binger Filmlab (voorheen het Maurits Binger Filminstituut) van de rijksoverheid de opdracht en de middelen om zich tot zo'n centrale instelling te ontwikkelen. Daartoe moet het zijn huidige opzet aanpassen en zijn aanbod verbreden - tot regie, scenario en productie in alle genres, zodat ook de witte vlekken worden ingevuld. Dat aanbod dient bovendien sterk vraaggestuurd te zijn (maatwerk), met oog voor vernieuwing van genres en genre-overschrijdende initiatieven en met ruimte voor verdieping en reflectie.

De consequentie van dit voorstel is dat de begeleidingsfunctie die de intendanten van het Nederlands Fonds voor de Film nu uitvoeren, evenals de verschillende scholingsinitiatieven van het Stimuleringsfonds, in de toekomst door, of via, het Binger Filmlab worden vervuld. Samenwerking van het Binger Filmlab met die fondsen en met anderen uit de sector, en aansluiting bij de praktijk zoals deze nu bestaat, is uiteraard essentieel voor het succes.

Rekening houden met de bestaande praktijk is eveneens van belang waar het de animatie betreft. Met het oog op kruisbestuivingen en het invullen van lacunes mag animatie niet ontbreken in de waaier van activiteiten van het nieuwe Binger Filmlab, maar de wijze waarop verdient intensief overleg met het NIAF en de animatiesector. Doordat het Binger Filmlab zich in het voorstel van de Raad nadrukkelijk in de sector positioneert, is de bestuurlijke consequentie dat de instelling niet langer deel uitmaakt van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en ook in financiële zin onderdeel wordt van het filmveld, en dus gefinancierd wordt uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW.

c. Stimuleer vernieuwing en experiment

Op de noodzaak om te innoveren heeft de Raad al uitgebreid gewezen in het advies *Innoveren, participeren!* In dat kader heeft hij de aanbeveling gedaan dat er een apart budget bij het Nederlands Fonds voor de Film beschikbaar komt voor experimenten met nieuwe vormen binnen de bestaande filmgenres. Voor deze r&d-functie – die een bredere scope heeft dan het huidige werkterrein van de afdeling Onderzoek en Ontwikkeling van het fonds – dient in de eerste plaats het fonds zelf

geld vrij te maken. Een aanvulling van de rijksoverheid is, gezien het belang ervan voor de toekomst van het medium, echter eveneens noodzakelijk. Voor crossoverprojecten kunnen aanvragen gedaan worden bij de Interregeling of, zoals de Raad heeft geadviseerd in *Innoveren, participeren!*, bij een apart budget voor nieuwe media en e-cultuur. Aansluitend bij de geformuleerde ambities per genre, zou daarnaast overwogen kunnen worden dat de twee fondsen in de sector, gezamenlijk en in samenspraak met het Binger Filmlab, initiatieven ontwikkelen als Stifo@Sandberg voor andere genres dan de documentaire.

Om talent, durf en ondernemerschap te stimuleren – nodig om die vernieuwing tot stand te brengen – zijn echter ook aanpassingen in de subsidiesystematiek van de betreffende fondsen nodig. Mede naar aanleiding van de eerder genoemde *Filmbrief* heeft het Nederlands Fonds voor de Film zijn subsidieregime meer flexibel gemaakt – bijvoorbeeld met betrekking tot de hoogte van subsidiebijdragen en de mogelijkheden om producties te maken zonder steun van de omroep – maar deze flexibilisering kan nog verder worden doorgevoerd. Bijvoorbeeld door de eis van bioscoopvertoning te laten vallen (ook voor andere dan experimentele films), of door nadrukkelijk subsidiëring mogelijk te maken van producties die op eigen initiatief van de makers al in gang zijn gezet.

d. Geef talent kansen, zorg voor doorstroming en creëer ruimte voor excellentie
Om van aanstormend talent (dat van opleidingen komt) talent te maken dat zich vervolgens kan ontwikkelen tot toptalent dat zich internationaal kan meten is, zoals gezegd, samenhang, samenwerking en een lange adem nodig. Wil aanstormend talent zich kunnen bewijzen, dan zijn kweekvijvers van groot belang, zowel vijvers van kleine als grotere omvang. De drama- en speelfilmreeksen die omroep en fondsen de afgelopen jaren hebben ontwikkeld in wat bijna een ‘doorlopende leerlijn’ genoemd zou kunnen worden (‘Kort’, ‘One Night Stand’, ‘De Oversteek’) hebben hun vruchten afgeworpen. Een dergelijk kweekvijvertraject bestaat niet voor de andere genres, maar zou daar evenzeer kunnen werken. De Raad pleit er dan ook voor dat fondsen, veld en publieke omroep gezamenlijk nagaan of er ook voor kindersfilm, documentaire, animatiefilm en crossovers een kweekvijvertraject te ontwerpen en uit te voeren is. Daarbij moet overwogen worden de kweekvijvers niet langer een thematische invulling te geven, maar louter te definiëren in termen van lengte en budget. Hoe ruim het thema ook is, het kan de creativiteit van het talent ook frustreren. Tevens moet er voor gewaakt worden dat kweekvijvers bedoeld blijven voor beginnende makers en niet voor talent dat zich al bewezen heeft en zijn werk in een reguliere context zou moeten kunnen maken.

Overigens moet niet alle heil worden verwacht van deze programma’s, die door makers vaak als ‘wedstrijden’ worden ervaren. Daarom moet er zowel budgettair als programmatisch bij omroepen en fondsen ruimte blijven, en worden vastgelegd, voor aanstormend talent dat niet de kweekvijverweg wil of kan nemen.

Talent dat zich al bewezen heeft moet meer kansen krijgen om films te maken, te schrijven of te produceren en dat vooral ook sneller achter elkaar kunnen doen. Dat vraagt een scherp subsidiebeleid, waarin duidelijke keuzes worden gemaakt ('meer voor minder'). Het Nederlands Fonds voor de Film heeft daarmee al een begin gemaakt door het *trackrecord* van makers meer dan voorheen te laten meewegen in de beoordeling en door subsidiebedragen meer flexibel te maken. De overheid moet de fondsen de ruimte geven hun beleid op dit punt verder aan te scherpen. De doorstroming van bewezen talent vraagt daarnaast ook een duidelijk *commitment* van de Publieke Omroep (NPO) als opdrachtgever en financier. Op basis van de gezamenlijk geformuleerde ambities moet in prestatieafspraken van de rijksoverheid met de NPO aard en omvang van de bijdrage van de NPO worden vastgelegd.

Een nadrukkelijke focus op toptalent in plaats van middelmaat, vraagt tot slot om het creëren van ruimte voor excellentie. Daartoe zou de rijksoverheid het Binger Filmlab de opdracht en de middelen moeten geven een prestigieus vrijplaats- of artist in residence-programma op te zetten, waar jaarlijks een zeer select aantal bewezen talenten met internationale potentie of reputatie de gelegenheid krijgt zich verder te ontwikkelen. Deze talenten kunnen uit alle genres komen en kunnen zowel regisseur, scenarist of producent zijn. Voorbeelden van zo'n vrijplaatsprogramma zijn het Résidenceprogramma in Parijs of het Nipkowprogramma in Berlijn. Eveneens zouden jaarlijks een beperkt aantal prestigieuze beurzen voor het buitenland moeten worden toegekend (zie ook punt f). De organisatie hiervan zou door de overheid in de gezamenlijke handen van het Binger Filmlab en het Nederlands Fonds voor de Film (als beheerder van de middelen) moeten worden gelegd.

e. Vergroot de zichtbaarheid van (top)talent

Ontwikkeling van toptalent heeft er baat bij dat talent ook als zodanig wordt herkend. Behalve de publicitaire waarde van genoemde vrijplaatsen en buitenlandse beurzen, kan ook de koppeling van prijzen en eventueel opdrachten aan de gezamenlijk geformuleerde ambities de zichtbaarheid van het talent vergroten. Hier ligt een taak voor het Nederlands Filmfestival, de fondsen en de Publieke Omroep. Daarnaast moet de rijksoverheid de fondsen de mogelijkheid geven voor alle genres intendanten aan te stellen – en niet alleen, zoals nu het geval is bij het Nederlands Fonds voor de Film, voor de publieksfilm en de artistieke film. Intendanten komen de zichtbaarheid van genres ten goede en hebben een aanzuigende werking op talent. Conform de *Filmbrief* van de voormalige staatssecretaris van Cultuur en Media hebben deze intendanten geen officiële begeleidingsfunctie maar wel de ruimte om initiatieven te nemen en te honoreren.

f. Verbeter de internationale aansluiting

Als talent zich internationaal moet kunnen meten, moet het internationale perspectief van meet af aan aanwezig zijn. Dat begint op de opleidingen (waar meer met buitenlandse docenten kan worden gewerkt), maar loopt daarna door in de beroepspraktijk. De betekenis van nagenoeg alle filmgenres wordt immers bepaald door de internationale context. Hoewel een oriëntatie op de internationale omgeving in de eerste plaats een kwestie van instelling of mentaliteit is, kan een dergelijke houding worden versterkt door aanscherping van het beleid van de fondsen, waarbij een internationale positionering van het filmplan en een visie op de internationale uitbreng of promotie van de film als voorwaarden kunnen worden gesteld voor subsidietoekenning. De overheid moet de fondsen de opdracht geven dit verder uit te werken. Ook van de Publieke Omroep wordt in deze een duidelijker *commitment* verwacht, dat in financieringscontracten met betrokkenen en prestatieafspraken met de overheid wordt vastgelegd.

Omdat de toekomst van het talent in de internationale arena ligt, is hiervoor al gepleit voor het verstrekken van een select aantal internationale beurzen. Daarnaast is het echter ook zaak dat de subsidiemogelijkheden voor deelname aan internationale coproducties verder worden verhoogd. Gedeeltelijk kan dat door beschikbaarheid van bestaande budgetten, gedeeltelijk zal daarvoor een extra bijdrage van de overheid nodig zijn. Van de intendanten van de fondsen – zeker als deze meer beslissingsbevoegdheid krijgen – mag verwacht worden dat zij zich permanent op de hoogte houden van internationale ontwikkelingen (bijvoorbeeld door bezoek aan internationale festivals).

Toptalent moet daarnaast ook tot het speerpunt van het internationale (promotie)beleid worden gemaakt. Dat uitgangspunt van beleid zou moeten worden meegenomen in de opdracht van de overheid aan het toekomstige sectorinstituut, waar internationalisering als besteltaak wordt neergelegd. Op basis van de gezamenlijk geformuleerde ambities moeten in het internationale beleid duidelijke keuzes worden gemaakt, waarbij de promotie minder op titels dan op talenten (regisseurs, scenaristen, producenten) gericht zou moeten zijn.

4. Conclusie

Effectief talentontwikkelingsbeleid ontstaat alleen door gezamenlijke inspanning. Ambities en uitwerkingsprogramma's moeten gedragen worden door alle relevante betrokkenen, voor langere tijd. Dat vereist een bereidheid om over de muren van het eigen genre of de eigen instelling of functie te kijken alsook de moed om prioriteiten te stellen en scherpe keuzes te maken.

Een proces en mentaliteitsomslag zoals hier bedoeld, kan niet zonder regie en coördinatie. De Raad geeft aan dat hij deze opdracht niet bij een van de betrokken partijen wil neerleggen maar, tijdelijk, bij een onafhankelijk intendant. Deze dient daartoe door de overheid te worden aangezocht.

De fondsen spelen uiteraard een essentiële rol in het succes van een op ambities en (top)talent gericht beleid. Zij moeten in het licht van de gezamenlijk geformuleerde ambities (nogmaals) de subsidiesystematiek tegen het licht houden en deze waar nodig aanscherpen, flexibeler maken of ingrijpend veranderen.

Zonder actieve betrokkenheid van de Nederlandse Publieke Omroep heeft de intensivering van het talentontwikkelingsbeleid weinig kans van slagen. De Raad gaat ervan uit dat de Publieke Omroep, zoals zijn collega's in andere Europese landen, zijn rol als opdrachtgever, financier en vertoner met overtuiging wil spelen. En dat hij dat niet alleen doet waar het speelfilm betreft, maar tevens waar het kinderfilms, documentaire, animatie en crossovers betreft. Het ondersteunen van filmtalent past immers naadloos in de culturele doelstellingen van de Publieke Omroep, terwijl het succes van nationaal en internationaal talent ook weer afstraalt op diezelfde omroep. Ook de Publieke Omroep dient daarom betrokken te zijn bij het gezamenlijk formuleren van ambities, en vervolgens zijn bijdrage, net als de andere betrokken partijen, vast te leggen in meerjarige afspraken. Deze zouden zelf weer onderdeel kunnen zijn van prestatiecontracten van de omroep met de rijksoverheid.

Ofschoon een doeltreffend talentstimuleringsbeleid in de eerste plaats vraagt om een mentaliteitsomslag van en binnen de sector, hangt het succes ook af van de bereidheid van de rijksoverheid om in dat proces te investeren. De meeste van de aanbevelingen die de Raad hierboven heeft gedaan, zijn te financieren door een herschikking of concentratie van bestaande middelen. Dat geldt evenwel niet voor het ontwerpen en uitvoeren van een programma van excellentie (met vrijplaatsen en internationale beurzen), essentieel om toptalenten internationaal kansen en zichtbaarheid te geven.

Ook de bundeling en uitbouw van begeleidingsfuncties bij het Binger Filmlab, om versnippering en verkokering tegen te gaan en kruisbestuivingen te bevorderen, heeft alleen kans van slagen met een nadrukkelijke extra steun van de rijksoverheid, niet alleen om het verlies te compenseren van de huidige financiële ondersteuning door het ministerie van Onderwijs (via de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten).

Daarnaast vraagt intensivering van het internationale coproductiebeleid om een beperkte extra investering, hetgeen ook geldt voor het faciliteren van vernieuwing of research & development in de verschillende filmgenres.

Tot slot zijn er eenmalige kosten voor de intendant die als coördinator of regisseur optreedt bij het formuleren van ambities en het vaststellen van

uitvoeringsprogramma's en eenmalige kosten voor het onderzoek naar de animatiesector. Mocht dat onderzoek uitwijzen dat een nadrukkelijke impuls voor de animatiefilm wenselijk is, dan ligt het voor de hand, gegeven het economisch belang dat de animatie eveneens vertegenwoordigt, dat daarvoor ook economische middelen of gelden uit innovatieprogramma's worden aangewend.

Bijlage

Bijlage

Ter voorbereiding op dit advies heeft de Raad met de volgende personen of instanties gesproken of gecorrespondeerd:

Anna Abrahams	Directeur De Filmbank
Ido Abram	Directeur Maurits Binger Film Instituut / Binger Filmlab
Toine Berbers	Directeur Nederlands Fonds voor de Film
Ike Bertels	Bestuurslid Dutch Directors Guild en documentairemaker
Doreen Boonekamp	Directeur Nederlands Filmfestival
Ger Bouma	Hoofd Filmprojecten Nederlands Fonds voor de Film
Hans Maarten van de Brink	Directeur Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties
Ton Crone	Directeur Nederlands Instituut voor Animatiefilm
Mart Dominicus	Hoofd Onderzoek en Ontwikkeling en voormalig artistiek intendant, Nederlands Fonds voor de Film
Gerrit van Dijk	Bestuurslid Nederlands Instituut voor Animatiefilm
Frans van Gestel	Producent (Motel Films); aanwezig namens de Nederlandse Vereniging van Speelfilmproducenten
Sandra den Hamer	Directeur International Filmfestival Rotterdam
Pieter van Huystee	Producent (PVH Productions)
Helena van der Meulen	Bestuurslid Netwerk Scenarioschrijvers
Maarten Mulder	Ministerie OCW
Paul Jan Nelissen	Voorzitter Netwerk Scenarioschrijvers
Dorien van der Pas	Senior stafmedewerker Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties
Arnoud Rijken	Producent (il Luster Productions)
Marieke Schoenmakers	Directeur Nederlandse Film en Televisie Academie
Valérie Schuit	Bestuurslid Federatie Filmbelangen en producent

Willemiek Seligmann

Ernest Slot

Pauline Terreehorst

Ingrid van Tol

Suzanne van Voorst

Coördinator Netwerk

Scenarioschrijvers

Ministerie OCW

Directeur Centraal Museum Utrecht,
voorheen directeur van het Amsterdam

Fashion Institute

Senior stafmedewerker

Stimuleringsfonds Nederlandse

Culturele Omroepproducties

Bestuurslid Nederlands Instituut voor
Animatiefilm